

Inleiding

De viering van vandaag heeft als titel 'Letter en Geest'. Velen van jullie zullen denken aan het wekelijkse katern van Trouw, waarin boeken worden besproken en artikelen over religie, filosofie en psychologie zijn opgenomen. Het enige raakvlak van deze viering met dit katern is echter dat het onderwerp daarin wel zou passen.

Elke ideologie en religie loopt het gevaar een systeem te worden, waar gehoorzaamheid verlangd wordt voor opgestelde regels en wetten, waarbij vergeten wordt dat het gaat om het echte leven, de liefde, vriendschap, natuur en schoonheid en om waarheid en gerechtigheid.

Maar al te vaak verworden ideologieën tot totalitaire systemen. Het communisme, van oorsprong een ideologie ter verwezenlijking van een klasseloze maatschappij, werd op den duur een onderdrukkend en onder Stalin een moorddadig systeem. Ook kerken hebben in Europa gelovigen uitgebuit en onderdrukt, door ze te laten gehoorzamen aan door henzelf opgestelde regels en wetten.

De evangelisten belichten dit thema regelmatig in verhalen, waar Jezus in conflict raakt met Farizeeën. Voor deze viering hebben we die verhalen gelezen en gekeken wat ze ons in deze tijd te vertellen zouden kunnen hebben.

De afbeelding toont een kleien beeld die de ontmoeting van Jezus met de Farizeeër Nikodemus voorstelt. Twee mannen die in verschillende werelden leven, maar nader tot elkaar pogen te komen. Nikodemus kijkt nog leeg de verte in, en Jezus zegent hem als het ware. Wat zegt die ontmoeting ons?

Lezing: [Matteüs 12: 1-8](#) en [31-32](#)

Letter en Geest

Mattheus 12 gaat over Letter en Geest.

De Farizeeën zijn van de Letter - dat is althans wat er in Mattheus 12 wordt gesuggereerd - de letter van de wet. De wet is er om mensen op de goede weg te houden. De Geest geeft de bestemming van die weg: het visioen, het doel. De Geest begeestert, doet mensen op weg gaan.

De Farizeeën zijn de hoeders van de wet. Zij kennen elke letter ervan, elke punt en elke komma. Zij weten precies wat mag en wat niet mag. En zij hebben de pest aan Jezus, die zogenaamde rabbi die zich aan God nog gebod stoort. En de mensen lopen niet meer achter hen aan, maar volgen die Jezus.

Letter en Geest

Jezus is de man van de Geest. Volgens hem gaat het om de *Geest* van de wet, niet om de Letter. Het gaat erom dat je doet wat moet gedaan en het is niet belangrijk of dat precies tussen de paaltjes gebeurt. Hij heeft de pest aan de mensen van de letter, de kommaneukeners; mensen zoals de Farizeeën, die de letter van de wet gebruiken om daarmee het volk in hun macht te houden; of de mensen die zich uit angst aan de letter van de wet houden, die niet verder kijken dan de wet lang is, die als ze verdwaald zijn terug gaan naar waar ze vandaan kwamen en vergeten te zoeken naar waar ze heen moeten, die de bevelen van hun baas of van de wet opvolgen ook als dat onrecht is of zelfs moord.

Letter en geest

Als Letter en Geest samen komen, als letter opgaat in geest, dan kan daar iets moois uit groeien. Daarover gaat het verhaal van Nikodemus dat we gaan lezen.

Lezing: [Johannes 3: 1-21](#)

Geest - Het gesprek met Nikodemus

Farizeeën hebben bij ons een slechte naam. Met listige vragen proberen ze Jezus voor het blok te zetten. Vragen over Joodse wetten en tradities, waar hij en zijn discipelen wat losjes mee om blijken te gaan. Maar wie zijn die Farizeeën eigenlijk? In het evangelie van Johannes krijgt een Farizeeër een naam: Nikodemus en daardoor ook een wat menselijker gezicht. Zijn naam betekent overwinnaar van of met, dat kan allebei, het volk. Hij was naast Farizeeër ook lid van het Sanhedrin, de joodse rechtbank. Een belangrijk man dus.

Nikodemus wilde een ontmoeting met Jezus en dat deed hij midden in de nacht. Waarom zou je zeggen. Schaamde hij zich ervoor om met Jezus gezien te worden, was hij bang in conflict te komen met andere Farizeeën als bekend werd dat hij zich met Jezus inliet, of was het gewoon omdat een goed gesprek gedijt in de rust van de nacht? We weten het niet.

Wat we wel lezen is dat hij met een welwillende open houding naar Jezus toe kwam en hem een leraar van God noemde. Hij heeft kennelijk groot respect voor Jezus. Hij zegt tegen Jezus: Niemand kan die tekenen doen die Gij doet, tenzij God met hem is. Jezus heeft dus diepe indruk op hem.

Johannes beschrijft niet waarvan Nikodemus nou precies onder de indruk was. Het zou kunnen zijn door het optreden van Jezus direct voorafgaande aan deze tekst, toen Jezus de handelaren en geldwisselaars uit de tempel verjoeg. Hij stelt in ieder geval geen vraag aan Jezus, zoals de Farizeeën vaak doen om Jezus in de val te lokken. Eigenlijk stelt hij helemaal geen vraag.

Toch beschrijft Johannes dat Jezus een antwoord geeft namelijk: Om het Koninkrijk van God te kunnen zien moet je opnieuw geboren worden. Op welke vraag is dit een antwoord? We moeten dit wellicht niet zo zeer zien als een antwoord op een vraag, maar als een reactie op de verbazing die Nikodemus non verbaal uitgestraald moet hebben bij zijn verwondering over de daden van Jezus.

Jezus probeert uit te leggen, dat als we opnieuw geboren worden, we ook het Koninkrijk van God zichtbaar kunnen maken. De wereld mooier kunnen maken. Elkaar mooier kunnen maken. Eigenlijk zegt Jezus tegen Nikodemus: Jij bent de nieuwe schepping. Ook jij kunt ieder moment weer een nieuwe start maken. Nikodemus is nog niet overtuigd. Hoe kan dat nou, ik een oude man opnieuw geboren worden? Kan iemand voor de tweede keer in de moederschoot ingaan en opnieuw geboren worden? Zijn deze vragen ironisch bedoeld? Doet Nikodemus nou net of hij Jezus niet begrijpt? Dat laatste kan ik van een geleerd man als Nikodemus niet voorstellen.

Als we het vervolg lezen begrijpen we wat meer wat Johannes hier heeft beschreven. Uit de tekst blijkt dat een groot conflict aan de tekst ten grondslag lag. Er volgen scherpe woorden aan hen die Johannes in deze tekst jullie noemt. Johannes zet het conflict op scherp tussen hen die Jezus volgen en de Judeeërs, waarmee hij doelt op de tegenstanders van Jezus, de leiders van het Joodse volk die zetelen in Jeruzalem, de hoofdstad van de landstreek Judea, en daar het beheer voeren over het heiligdom, in nauwe samenwerking met de Romeinse bezettingsmacht. En daar hoort Nikodemus ook bij.

Jezus begint nu met een uitgebreid antwoord, waarin geloven in de Geest centraal staat. Wat geboren is uit een mens is menselijk, en wat geboren is uit de Geest is geestelijk. Jullie moet opnieuw geboren worden. Wie worden met jullie bedoeld? Zijn het die kommaneukeners, waar Einar het zonet over had. Die vinden dat alles al vaststaat in de schrift. Die gemakkelijk tot een oordeel komen over wat anderen verkeerd doen? De angsthazen die niet van gebaande wegen willen afwijken. Die terug willen naar de tijd dat alles nog overzichtelijk was.

Ik las in Trouw de Tien geboden van Herman Finkers. Daarin zegt hij bij het gebod "Gij zult de naam van God niet ijdel gebruiken": *"Er zijn mensen voor wie het geloof in God gelijk staat aan het geloof in de Bijbel en ik vraag me af of dát nou niet een vorm van afgoderij is; om naar die tweeduizend pagina's dundruk te wijzen en te zeggen dat God dáár in zit, in plaats van ook in jou en in mij, in de vogels en de bomen, overal. Bovendien worden er in dat boek zoveel godslasterlijke dingen over Hem beweerd dat ik, als ik God was, tegen de interviewer zou zeggen: dat moet je even veranderen, want zó heb ik het in ieder geval nooit gezegd."*

Jezus wil Nikodemus niet over een kam scheren met de andere Farizeeën. Hij blijft op hem inpraten. De wind blaast alle kanten op, je kunt het horen, maar je weet niet van welke kant die vandaag of morgen komt. Zo is het met mensen die uit de Geest zijn geboren. Verrassende mensen dus. Niet zo de wind waait

waait mijn rokje, maar mensen die zich geïnspireerd weten door het nieuwe verhaal van Jezus. En soms kan dat een zacht briesje zijn en soms een flinke storm, maar de spirit drijft hen verder.

Nikodemus begint ook enthousiast te worden: Hoe gaan we dat doen, wat moeten we daarvoor doen vraagt hij. Jezus zegt dat hij als leraar van Israël dit toch wel zou moeten weten.

Johannes vervolgt de tekst hierna in de wij-vorm. Wij spreken wat wij weten en getuigen wat wij gezien hebben, dat zouden jullie inmiddels toch gezien moeten hebben. Het conflict wordt verder aangescherpt.

Johannes sluit af met een hommage aan Jezus: Wie in hem gelooft heeft het eeuwig leven en de bekende tekst die ook in mijn geheugen staat gegrift: Want alzo lief heeft God de wereld gehad dat Hij zijn eniggeboren zoon heeft gegeven, opdat een ieder die in hem gelooft niet verloren gaat maar het eeuwig leven zal hebben.

En dan komende er twee confronterende uitspraken van Johannes: God heeft zijn zoon niet gezonden opdat hij de wereld zou veroordelen, maar opdat de wereld door hem zou worden behouden.

En wie de waarheid doet, komt tot het licht opdat zijn werken openbaar worden.

Dit verhaal lezend denk ik bij mezelf: Ik lijk wel wat op die Nikodemus. Ik heb ook wel eens een zetje nodig om die begeesting te ervaren.

Zoals Johannes snakke naar begeesterde mensen, die verlangen naar een samenleving, waar mensen elkaar niet veroordelen, maar in verbinding komen en zoeken naar recht en gerechtigheid, snakken wij in deze tijd ook naar dat soort mensen.

Ik moest in dit verband aan twee mensen denken:

Het is 31 augustus 2015. Merkel heeft haar vakantie afgebroken en staat plotseling de pers te woord. De reden? Duizenden vluchtelingen zijn te voet onderweg naar de Duitse grens vanuit Hongarije. In overleg besluiten de Oostenrijkse en Duitse bondskanseliers hen aan de grens niet tegen te houden.

In heel Duitsland gaan alarmbellen af. Wat gebeurt er, wat komt er op ons af? Voor de Duitse pers geeft de bondskanselier haar eerste reactie. Ze bezweert de onrust in voor haar ongewoon klare taal: "Deutschland ist ein starkes Land. [...] Wir haben so vieles geschafft – wir schaffen das!".

Een uitspraak die veel mensen begeesterde, maar net zoals Johannes in zijn tijd constateerde, veel kritiek oogstte, niet in het minst door columnist Ephimenco in Trouw.

Hoewel de opvang van zo'n miljoen vluchtelingen uit Syrië en Irak over de afgelopen twee jaar een diepe kloof heeft geslagen binnen de conservatieve partij van Merkel, blijft de Duitse Bondskanselier ferm achter haar beslissing staan. *'Alle belangrijke beslissingen van 2015 zou ik op dezelfde manier maken'* zegt Merkel. 'Het was een uitzonderlijke situatie en ik heb mijn beslissing gemaakt op basis van wat ik dacht dat goed was vanuit een politiek en een humanitair oogpunt.'

Misschien heeft de inmiddels gevlugelde uitspraak van Merkel in het najaar van 2018 ook een rol gespeeld bij de opvang van het Armeense gezin Tamrazyan in de Bethelkerk.

De tweede aan wie ik moest denken is Sander de Kramer die op onconventionele wijze kinderen helpt in Sierra Leone. Hij krijgt voor zijn positieve instelling en medemenselijkheid een Four Freedoms Award, een prestigieuze prijs die wordt uitgereikt door de Roosevelt Foundation in Middelburg en het Franklin and Eleanor Roosevelt Institute in New York. De naam verwijst naar vier universele vrijheden die president Franklin Roosevelt essentieel achtte in een democratie: de vrijheid van meningsuiting, vrijheid van religie, vrijheid van gebrek en de vrijheid zonder angst te kunnen leven.

De Kramer reisde in 2007 naar het straatarme Sierra Leone, waar hij zich sindsdien tomeloos inzet voor armoedebestrijding. "Honderden kinderen redde hij uit de diamantmijnen, waar ze zich letterlijk bijna dood groeven. Hij gaf hen onderwijs. Duizenden anderen kregen ook weer kansen, naar schatting 250.000 in totaal.

In het land is hij een volksheld, ze riepen hem uit tot chieft, een regionale burgemeester. Chieft Sander de Kramer klonk wat aanmatigend, vond hij. Ouwe Dibbes, was dat niet leuker? Bij de eretitel hoorde een cadeau: drie jonge vrouwen. Dat vonden Sander en ook zijn vrouw Wendy een minder geslaagd idee. Het genereuze gebaar werd afgekocht met een geit, een zak witte rijst en een fles brandy".

"Zijn hulp was niet altijd zonder risico en ging soms zelfs gepaard met gevaar voor eigen leven. Dit heeft

hem echter nooit tegengehouden. Zijn positieve instelling en medemenselijkheid zijn een voorbeeld voor velen in een wereld waarin het individualisme lijkt te floreren.”, aldus de jury van de Roosevelt Foundation
Zulke mensen hebben we nodig om weer begeistert te raken. Maar gelukkig vind ik ze ook dichterbij , hier in de Ekklesia mensen , die het niet zo op de letter hebben , maar waar de geest een grote rol speelt.
Ik besluit door nog maar eens Johannes 3 vers 17 aan te halen:

Want God heeft zijn zoon niet in de wereld gezonden, om de wereld te veroordelen, maar om de wereld te behouden.

Voor het Breken en delen

Toen het er op aan kwam verlangde Jezus ernaar met zijn vrienden het Pascha te vieren. Ze deelden met elkaar brood en wijn om de verbinding met elkaar te vieren, elkaar te zijn tot steun.

Zo delen wij met elkaar het brood. Het brood is de basis voor het leven en staat voor groeikracht, warmte, hartstocht , creativiteit Terwijl wij dit brood hier met elkaar breken en delen, denken wij aan hen die kracht nodig hebben. Laten wij in gedachten ook met hen breken en delen.

Met de wijn die we aan elkaar doorgeven vragen wij om vergeving, het loslaten van al datgene wat in de weg staat om terug te keren naar waar we oorspronkelijk voor bedoeld zijn: elkaar lief te hebben.

We vragen elkaar om die dingen los te laten die ons weerhouden naar elkaar toe werkelijk mens te zijn
